

JELAČIĆIANA IZ VUKOVARA

(Svršetak)

III.

17. I. 1850. *Prepis pisma bana Jelačića Jovanu Stojčeviću, privremenom upravitelju okružja vukovarskoga, o buntovnim Staro-vukovarcima.*

Gospodine!

Iz izvjestja, koje meni o prestupljenju nekih Staro-Vukovarski stanovnikah protiv obstojećoj vlasti sa silovitim napadanjem na Carsku Vojsku pokušanom dne 13. t. m. podneli jeste, uvidio sam sa velikim negodovanjem, kako je Edan dio tamošnjih Žiteljah javnih mir i zakonitih poredak buntovnim načinom poremetiti se usudio, i da usljed toga prinuđjeni se nalazili jeste pomoćom Carske Vojske i razoružanjem čitavog puka u Starom Vukovaru prijašni red povratiti!

Uredbe, koje ste Vi za obdržavanje javne Sigurnosti, i dobar poredak učinili, potpuno odobravam. Buduć se pako iz izvjestja g. Sudca Anastazie Zamphira vidi, daje Edna samo mala častica Staro Vukovarskih Stanovnikah u gori rečeno buntovno prestupljenje upletena, a većina tamošnjih Žitelja sa svojim knezom Gyorgyem Birom na čelu, medju koje se Mlogi velezaslužni domorodci broje, ovom prilikom Svoju pripravnost svakome buntovničkome pokušanju se protiviti javno je zasvedočila,

što ga sam se prinuđen našao ovde predloženo Slovo na Žitelje Staro Vukovarske upravititi, koje vi celome puku obštine tako službeno, kako i u Cerkvi kroz Sveštenstvo obznani, one pako žitelje, koji bi se kroz svoje domorodne čine osobito zaslužnima, i pohvale vrednim bili pokazali, meni naknadno poimence objaviti imate.

Što se tiče kaznenja oni prestupnikah, koji su gori napomenutim buntovnim događajem krivi da se glede toga sverhi shodne naredbe učiniti mogu prije svega točno i savršeno istraživanje čitave stvari nužno postaje radi česa Vama s ovim nalažem, da u obzir istog događaja i svih s nim u savezu stojećih okolnostih strogo istraživanje čim skorije bezpristrano poduzmete, i o uspehu toga momu Banskom veću svestovito izvjestje podnesete, od kojega takodjer daljne naredbe u tom poslu dobićete. U ostalom primite pozdrav moj u Beču dne 17. Sječnja 1850. Jelačić s. r. Ban

Gospodinu Jovanu Stojčeviću privremenom upravitelju okružja Vukovarskoga

Za veru prepisa

Stojčeviću upravitelj

IV.

17. I. 1850. *Slovo Bansko na Stanovnike Staro-Vukovarske (iz Beča).*

Sa velikim nezadovoljstvom doznao sam kako su se u najnovije Vreme neki buntovni Stanovnici Staro Vukovarski usudili ne samo zakonitoj svojoj vlasti derzovito se protiviti već i istu Carsku Vojsku razbojničkim načinom napadati, te tako najvećih prestupakah protu svoje građanske dužnosti i podajničke vernosti dionikom se učinili esu.

Na veliku mi ipak utehu služi što sam zajedno razumio, da je pretežna većina Staro Vukovarski Žitelja sa svojim Knezom Gjorgjem Birom na čelu kod te prilike svoju ljubav pram miru i Zakonitom poredku, kroz pokornost spram svomu poglavarstvu i štovanje Višje Vlasti i Carske Vojske činom zasvedočila, i ovaako ljuđu buntovništva i Verolomstva, koja bi inače čitavu obštinu Staro-Vukovarsku stigla bila, od sebe odvratila.

Usljed gore rečenih užasnih slučajevah učinjene su već spasonosne uredbe, da se buntovnicah zasluženoj kaznih podvergnu, i zakoniti poredak i javni mir u Vukovaru opet povratiti. Ja se pako nadam od Vašeg miroljubivog i meni poznatog domorodnog čuvstva daćetese Vi sami u buduće svakom pokušaju koji bi na prevrat Nužnog poredka smerao muževno opreti i nipošto terpeti, da se velike one zasluge umale koje je naš slavni Narod u poslednje burno doba stekao kroz svoju neizmerni za obranu domovine protuh madjarskih buntovnikah podnesenim žrtvami pram slavno Vladajućoj Kući Carskoj Zasvedočenu Vernost te tako slavni glas Naroda našega bezvestno oskverne.

Ako koji izmedjuh Žitelja Staro-Vukovarskih pravedne i temeljite tegobe imade neka se u pokornosti pram svome poglavarstvu kod višje oblasti prijavi, i zakonitim putem pomoć traži, jer uprav zato obstoje državne Vlasti da svakoğa protiv nepravdi i silovitomu napadanju čuvaju i štite, što bi po sve nemoguće postalo, kad bi si pojedini građani Vlast uzimati mogli, državnim činovnikom poslušnost uzkratjivali te tako svaki Poredak i obće blagostanje upropaščivali.

Ja sam za uzdržavanje celokupnog Carstva i naše mile otačbine protiv obćenitom neprijatelju pravde i poredka na čelu celog našeg naroda kervavi Bojak bio, i zato nikad dopustiti neću da Zemlja pod mojim upravljanjem stojeća, po krivnji zlobnih lju-

dih u ovakovu nevolju padne, za koju od nje odvratiti sam ja isti moj život žrtvovati svagda pripravan bio. U Beču dana 17. sečnja 1850.

Jelačić v. r. Ban
Za radi prepisa
Stoičević Upravitelj.

Događaji koji se spominju u ovoj priopćenoj građi tiču se dakle, evidentno, mađjaronске propagande u negdašnjoj t. zv. Paoriji, t. j. u civilnoj Hrvatskoj-Slavoniji a

u sremskoj županiji, koja se je u cijelom XIX. stoljeću uticajem »nemeša« (plemića) u nekoliko priklanjala Mađjarima za razliku od Vojne granice, što je upravo 1848. u pretežnoj većini stala uz Jelačića, dašto po diktatu iz Beča (isp. i moju monografiju »Do Ozore 1848«. U Zagrebu 1919.). Daljnja i sistematska eksploatacija provincijalnih arhiva uvelike bi dala još plastičnijih slika, jer je i preveć očito, da je premalo partija narodne historije u kojima je kazana već posljednja riječ.

Dr. Josip Matasović.

SEDMI MEĐUNARODNI KONGRES HISTORIČARA.

U »Narodnoj Starini« (VIII, 1929. str. 48 i d.) notiran je VI Međunarodni kongres historičara koji je 1928 održan u norveškoj prestonici Oslu. Istaknuvši veliki uspeh toga kongresa rekao sam na kraju ovo: »Zaključujem ovaj kratki izveštaj sa vrućom nadom da se sedmi kongres zbilja održi i da ga ne zadesi sudbina petrogradskog kongresa koji je umro pre nego što se rodi... Druga skromna želja, odnosno apel, upućen je na naše nadležne. Želeti je da jugoslovenska delegacija bude kvalitativno i kvantitativno što bolja i veća, da učesnici budu ozbiljno pomognuti iz javnih fondova, a da ne budu primorani ili da ostanu kod kuće ili da se prekomerno zadužuju, i da budu zastupljeni svi krajevi države, obe akademije, sva četiri filozofska fakulteta i druge važne naučne ustanove koje tu dolaze u obzir. Želeti je da se unapred izradi plan učešća naše nauke na kongresu i da referati i predlozi budu što bolji, zanimljiviji i od opšteg interesa...«

Pored znatnih i u glavnome nepovoljnih promena opće-političkog karaktera u celome svetu, kongres zakazan za 1933 godinu zaista je i održan u Varšavi između 21 i 28 avgusta te godine. Ali naše pi um desiderium u pogledu učešća predstavnika naše nauke na kongresu ostalo je neostvareno prethodna službena informacija o kongresu gotovo je izostala (prema tvrđenju generalnog sekretarijata u Parizu krivnjom naših predstavnika u međunarodnom kongresnom centru); nikakav plan učešća nije bio izrađen, niti je bilo dogovora između pojedinih naučenjaka, koji su napokon otišli u Varšavu, a većina do zadnjeg časa nije znala da li će zaista krenuti na put... Svega smo održali na kongresu dva predavanja. Ali inače bili smo i ovog puta na kongresu dosta aktivni. Iz Jugoslavije, dakle, uzeli su učešća u varšavskom kongresu ova lica: Dr. Jovan Radonić, kao delegat Kr. Srpske

akademije nauka, Dr. Ljudmil Hauptmann, kao delegat Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti, Dr. Viktor Novak (od Beogradskog univerziteta), zatim Dr. Vasilije Popović i Dr. Aleksije Jelačić. Kao što se vidi bila su tri Beogradanina, jedan Zagrepčanin i jedan Skopljanac. Kao kuriozum spominjem da je sovjetski delegat, moskovski profesor Lukin u svome izveštaju sa kongresa (objavljenom u časopisu »Istoričmarksist«) kazao kako je bila »Srbija« zastupljena sa dva delegata, a »Jugoslavija« takođe sa nekolicinom.

Broj zemalja, zastupljenih na VII kongresu bio je nešto manji nego na VI kongresu (35 : 40; između ostalih bila je odsutna i Bugarska). I broj delegata pojedinih zemalja bio je u nekim slučajevima znatno manji nego u Oslu, što je naročito padalo u oči kod Nemačke, Ali celokupni broj učesnika nije bio mnogo manji, jer je Poljska bila zastupljena sa blizu pet sto lica. Treba zabeležiti i veliki broj prisutnih francuskih i naročito talijanskih delegata. Talijani su na kongresima uvek mnogobrojni, aktivni i veoma disciplinovani. Nije bilo maleno ni učešće naših suseda Mađjara; i oni su se pokazali vrlo aktivni. Zanimljivo je da je mađjarski ministar prosvete, G. Hóman Bálint, koji je izostao sa kongresa, prijavio saopštenje: »La politique étrangère du royaume de Hongrie au moyen age«; u tom saopštenju, sudeći po rezimeu, G. Hóman Bálint je hteo govoriti o savezu Mađjarske sa Hrvatskom isto tako kao i o savezu sa Poljskom i Italijom. Da li se u tome može videti promena tradicionalnih nazora mađjarske istorijske nauke na suštinu hrvatsko-mađjarskih odnosa u prošlosti?

Kongres je bio podeljen u 15 sekcija i 13 komisija. Bilo je pročitano, a delom i prođiskutovano više stotina saopštenja.

O problemima, koji zasecaju u jugoslovensku istoriju, govorili su sovjetsko-ruski na-